

Е.А. Макарова, В.И. Писаренко // Известия Южного федерального университета. Технические науки. – 2011. – Т. 125. – Выпуск 12. – С. 260-267.

3. Лаврентьев, Г.В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов / Г.В. Лаврентьев, Н.Б. Лаврентьева. – Барнаул: Алтайский государственный университет, 2002. – 146 с.

4. Неудахина, Н.А. Разработка когнитивных визуальных моделей учебной информации для активизации мышления студентов втуза / Н.А. Неудахина, О.С. Родя // Ползуновский вестник. – 2006. – № 3. – С. 156-164.

5. Макарова, Е.А. Визуализация как способ структурирования знаний и формирования ментального пространства / Е.А. Макарова // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sosh3.oprb.ru/data/partner/6/message/RR9f14_3049.pdf. – Дата доступа: 14.01.2018.

6. Барабанова, Г.В. К понятию когнитивной визуализации при обучении студентов технического вуза иноязычному профессионально-ориентированному чтению / Г.В. Барабанова // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна. – 2012. – Вип. 23. – С. 224-226.

7. Изотова, Н.В. Система средств визуализации в обучении иностранному языку / Н.В. Изотова, Е.Ю. Буглаева // Вестник Брянского госуниверситета. – 2015. – № 2. – С. 70-73.

8. Дердизова, Ф.В. Визуализация как способ понимания аутентичного текста при обучении иностранному языку в неязыковом вузе / Ф.В. Дердизова, О.Г. Евграфова, А.М. Ишмурадова // Сборник статей II Международной научной конференции, 24-25 ноября 2016. – Казань, 2016. – С. 452-455.

ГУЛЬ М.У. (Брэст, БрДУ імя А.С. Пушкіна)

ДА ПРАБЛЕМЫ “ТЭРМІН – АГУЛЬНАЎЖЫВАЛЬНАЕ СЛОВА”

Лінгвістычныя азначэнні *тэрміна* традыцыйна падзяляюцца на дзве групы. З аднаго боку, заснавальнік рускага тэрміназнаўства Д.С. Лотэ і яго паслядоўнікі трактуюць тэрміны як асобыя словы ці словазлучэнні ў лексічным складзе натуральнай мовы. Пры гэтым Д.С. Лотэ вылучае наступныя патрабаванні да навукова-тэхнічных тэрмінаў: сістэматычнасць тэрміналогіі, незалежнасць тэрміна ад кантэксту, адназначнасць, дакладнасць і сцісласць тэрміна [1, с. 72–79]. Згодна з меркаваннем сучасных навукоўцаў, “палажэнне аб тым, што тэрмін – гэта асобае слова, можа лічыцца адхіленым сучаснай навукай” [2, с. 28].

З другога боку, даследчыкі, услед за Р.В. Вінакурам, сцвярджаюць, што тэрміны – гэта не асобыя словы, а толькі словы ў асобай функцыі. Функцыя, у якой выступае слова ў якасці тэрміна, гэта функцыя назвы. [3, с. 5–6]. Пры функцыянальным лінгвістычным падыходзе, прапанаваным Р.В. Вінакурам, узнікае наступная праблема: з’яўляецца тэрмін словам або толькі функцыяй слова? Калі тэрмінам можа стаць любое слова, то наўрад ці гэта мэтазгодна гаварыць пра прыметы тэрмінаў як лексічных адзінак ці ствараць тэрміналагічныя слоўнікі.

У сучасным тэрміназнаўстве дамінуе пункт погляду на тэрмін як на функцыянальную адзінку. Згодна з меркаваннем У.М. Лейчыка, лепш вызначаць не тэрміны, а лексічныя адзінкі, якія маюць прыметы тэрміна [2, с. 30]. Такой лексічнай адзінкай можа стаць любая адзінка, якая выконвае намінацыйную функцыю, прычым спецыфікай у гэтым выпадку з’яўляецца азначэнне спецыяльнага паняцця ў сістэме паняццяў. Пры гэтым не мае значэння той факт, выконвае гэтая лексічная адзінка іншыя функцыі ці не (выступае ў якасці нятэрміна).

Аналіз паказвае, што большасць адзінак, якія сталі тэрмінамі, прыйшлі ў тэрміналогію з неспецыяльнай лексікі: *аснова сям’і – аснова слова, лад у сям’і – лад дзеяслова*. Нават “навуковыя” словы складаюцца з марфем, якія першапачаткова былі агульнаўжывальнымі: *суфіксoid* мае ў сваім складзе элемент *-oid*, які паходзіць ад грэч. *eidos* = выгляд; *акраверш* – элемент *акра-*, што ўтварыўся ад грэч. *akros* = крайні, самы аддалены, высокі.

Тое сцвярджанне, што любое слова можа стаць тэрмінам, дае магчымасць вызначыць паняцце **тэрміналагізацыі** – пераходу лексічных адзінак са стану нятэрміна ў стан тэрмінаў. Існуе і адваротны працэс **дэтэрміналагізацыі**, калі тэрміналагічная адзінка выходзіць за межы тэрмінасістэмы і становіцца агульнаўжывальным словам. Гэта можа адбывацца, калі, па-першае, навуковая тэорыя прызнаецца памылковай і тэрміны, што абазначалі яе паняцці, выходзяць з навуковага ўжытку. Па-другое, тэрмін можа застацца тэрмінам, але даная лексічная адзінка развівае другаснае, метафарычнае значэнне і пачынае выкарыстоўвацца ў неспецыяльных сферах: *эфір – перадача выйшла ў эфір*. Можна фіксаваць лексічную адзінку ў працэсе тэрміналагізацыі або дэтэрміналагізацыі, гэта значыць, што значная колькасць адзінак знаходзіцца паміж тэрмінамі і нятэрмінамі.

Так, шматлікія агульнаўжывальныя словы (*абарона, абрад, апека, асоба, ахвяра, ахова, беспарадак, верагоднасць, вынік, забабоны* і інш.) тэрміналагізаваліся і ўвайшлі ў склад беларускай тэрміналогіі філасофіі і сацыялогіі. Такім чынам, шырокі пласт лексікі, тэматычна звязаны з грамадствам, чалавекам і г.д., адносіцца да ліку агульнаўжывальных слоў, але ў той жа час гэтыя словы з’яўляюцца тэрмінамі ў пэўных тэрміналагічных сістэмах. Узнікае пытанне, чым адрозніваюцца, напрыклад, *асоба* як тэрмін і *асоба* як агульнаўжывальнае слова?

Як лічыць В.П. Даніленка, абазначаемае і абазначаючае такіх слоў у розных сферах супадаюць.

Яны адрозніваюцца аб'ёмам семантыкі, аб'ёмам інфармацыі, тыпам значэння [4, с. 23]. З паняццёва-інфармацыйнага боку з'ява поліфункцыянальнасці такіх слоў характарызуецца даследчыкамі як рэалізацыя розных тыпаў інфармацыі ў залежнасці ад суадносін слова з агульнаўжывальным значэннем або навуковым паняццем [5, с. 72]. Так, слова *моладзь* мае значэнне 'маладое пакаленне, маладыя людзі' ў *Тлумачальным слоўніку беларускай літаратурнай мовы* (Мінск, 1999), а ў *Тэрміналагічна-тлумачальным слоўніку па філасофіі* А.А. Скікевіча, У.С. Шчура (Мінск, 1996) тэрмін *моладзь* мае значэнне 'сацыяльна-дэмаграфічная група, якая вылучаецца на падставе сукупнасці ўзроставых характарыстык (14–35 гадоў), асаблівасцей сацыяльнага становішча і пэўных сацыяльна-псіхалагічных уласцівасцей'.

Надзвычай важным з'яўляецца і пытанне аб месцы тэрміналогіі ў лексічным складзе мовы. Погляды даследчыкаў гэтага пытання можна аб'яднаць у тры групы: 1) тэрміналогія – частка лексікі літаратурнай мовы; 2) тэрміналогія ўтварае аўтаномны раздзел лексікі нацыянальнай мовы; 3) тэрміналогія не мова, а сістэма штучна створаных знакаў. Першы пункт погляду дамінуе сярод лінгвістаў, якія вывучаюць лексіку літаратурнай мовы, трэці характэрны для логікаў.

Пераважная большасць тэрміналагаў падтрымліваюць думку аб аўтаномнасці тэрміналогіі, якая аналізуецца не ў межах натуральнай мовы, а як частка ў складзе лексікі мовы навукі [5, с. 14]. У сучасным тэрміназнаўстве *тэрмін* разглядаецца як частка спецыяльнай лексікі, як лексічная адзінка, якая належыць да падмовы, мовы для спецыяльных мэт [2, с. 78]. Тэорыя мовы для спецыяльных мэт, распрацаваная ў Пражскім лінгвістычным гуртку, стала папулярнай у 1970-я гг. Як лічыць А.В. Супранская і яе суаўтары, мовы для спецыяльных мэт, ці падмовы, адрозніваюцца ад агульналітаратурнай мовы функцыянальна, акрамя таго, яны, складаюцца з матэрыяльна іншых элементаў і таму не могуць лічыцца ні функцыянальнымі разнавіднасцямі нацыянальнай мовы, ні функцыянальнымі стылямі мовы літаратурнай" [6, с. 70].

Такім чынам, тэрміны адрозніваюцца ад агульнаўжывальных слоў функцыянальна: тэрміналагічныя адзінкі выконваюць функцыю назвы з такім удакладненнем: яны азначаюць спецыяльныя паняцці ў сістэме паняццяў. Мяжа паміж тэрміналагічнай і агульнаўжывальнай лексікай празрыстая: пастаянна адбываюцца працэсы тэрміналагізацыі і дэтэрміналагізацыі.

Спіс літаратуры

1. Лотте, Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики / Д. С. Лотте. – М. : Издательство АН СССР, 1961. – 157 с.
2. Лейчик, В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – 3-е изд-е. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 256 с.
3. Винокур, Г. О. О некоторых явлениях слововоразования в русской технической терминологии / Г. О. Винокур // Сборник статей по языковедению ; под ред. М. В. Сергиевского [и др.]. – М. : Моск. гос. ин-т истории, философии и литературы, 1939. – С. 3–55. – (Труды МИФЛИ ; т. 5).
4. Даниленко, В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 246 с.
5. Степанова, М. Д. Методы синхронного анализа лексики: (на материале соврем. нем. яз.) / М. Д. Степанова. – М. : Высш. школа, 1968. – 200 с.
6. Супранская, А. В. Общая терминология; вопросы теории / А. В. Супранская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М. : Наука, 1989. – 246 с.

ДЕРЕВЯНКО В.Г. (Брест, БрГУ имени А.С. Пушкина)

РЕЧЕВЫЕ СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СЕМИОТИЧЕСКОГО ОКРУЖЕНИЯ В АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ПРОПОВЕДЯХ

Прежде чем перейти к характеристике языковых средств выражения семиотического окружения в англоязычных проповедях необходимо рассмотреть понятие религиозный дискурс, к которому принадлежит такой его жанр как проповедь.

В узком смысле религиозный дискурс можно представить, как совокупность речевых актов, которые используются в религиозной сфере; в широком смысле – это набор определенных действий, ориентированных на приобщение человека к вере, совокупность речевых комплексов, сопровождающих процесс взаимодействия коммуникантов. (Карасик) Развитие и формы существования религиозного дискурса, как отмечает большинство исследователей, определяются его целями: а) получить поддержку у Бога; б) очистить душу; в) призвать ближних к вере и покаянию; г) утвердить верующих в вере и добродетели; д) через ритуал осознать свою принадлежность к той или иной конфессии.

Важную роль в этом виде дискурса играет ритуал. Большая часть вербальных и невербальных действий религиозного дискурса строго ритуализирована. По поводу этого вида дискурса говорят, что с одной стороны, это механика формирования ценностей, с другой стороны, это механизм их функционирования. Формирование ценностей религиозного дискурса начинается на уровне ценност-